

Hatlas Jerzy, rec. książki: *Tabula Imperii Romani. Castra Regina, Vindobona, Carnuntum, Academia*, Praha 1986, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1990, t. 5, s. 446–447.

<https://doi.org/10.14746/bp.1990.5.49>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/54291>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

zyjską. W konkluzji Suceveanu i Zahariade dochodzą do wniosku (s. 118), że mamy tu do czynienia z *vicus* (= *canabae*) *stationis classis*, zamieszkanym przez *cives Romani* i rodziny żołnierzy floty (*classici*), przy czym jak na razie nie znamy nazwy owej statio.

Sama zaś statio floty mezyjskiej (*classis Flavia Moesica*) w *Independenta* jest nowym punktem na mapie dunajskich portów wojennych. Musiała one istnieć co najmniej od początków II do V wieku.

Prawdopodobny jest także pogląd autorów, że tego typu napisy wystawiane były w *vicus classicorum* corocznie.

Osobno opublikowana została ostatnia (dziewiąta) inskrypcja z grupy wotywnych (M. Zahariade, *Vexillation in Northern Dobruja*):

Herculi
vexillatio
leg(ionis) I Ital(icae)
4 et leg(ionis) XI C(laudiae) P(iae) F(idelis)

Znaczenie tego napisu sprowadza się do następujących ustaleń:

– datować go należy na lata 102 - 106, co wynika, zdaniem Zahariade, z zastosowania skrótu CPF dla określenia nazwy legionu, charakterystycznego dla okresu przed Hadrianem; po roku 106 zaś obecność tej vexillatio na północy Dobrudży byłaby niemożliwa, ze względu na przybycie do Troesmis legionu V Macedońskiego, który objął kontrolę na tym odcinku Dunaju;

– jest to pierwszy dokument dający świadectwo tworzenia vexillationes (tylko) z legionu I Itańskiego i XI Klaudyjskiego;

– może on stanowić ważny przyczynek do dyskusji nad datą przybycia do Durostorum legionu XI Klaudyjskiego, co zdaniem Zahariade dokonać się musiało przed rokiem 106, a prawdopodobnie już w 100 lub 101, tym samym zaś do dyskusji nad wiarygodnością przekazu Ptolemeusza (*Geogr.* III 10, 5) o stacjonowaniu w tym ośrodku legionu I Itańskiego.

Leszek Mrozewicz (Poznań)

Tabula Imperii Romani. Castra Regina, Vindobona, Carnuntum, Academia, Praha 1986.

Mapa ta, oznaczona symbolem M-33 obejmuje kolejną część Imperium Romanum. W podtytule wymieniono trzy najważniejsze punkty na linii środkowego Dunaju. Są to Vindobona (dzisiejszy Wiedeń) oraz dwa skrajne: Castra Regina (dzis. Regensburg – RFN) na zachodzie i Carnuntum (obecnie Petronell w Austrii) na wschodzie. Całość składa się z pięciu plansz oznaczonych symbolami: A, B, C, D oraz E. Część pierwsza i zarazem zasadnicza przedstawia środkowodunajski odcinek limesu rzymskiego między wyżej wspomnianymi już miejscowościami, a także sporą część barbaricum – obszar Czech z przyległościami. Odnosząc te dane do współczesnego podziału polityczno-administracyjnego, mamy tu do czynienia z mniej więcej połową Czechosłowacji oraz peryferyjnymi terenami Polski, NRD, RFN i Austrii. Plansza ta jest barwna. Poziomice oddano według powszechnie przyjętych kryteriów. Dużymi, czarnymi literami oznaczono nazwy gór i terytorium Czech. W kolorze czerwonym natomiast zaznaczono nazwy plemion. Na odcinku samego limesu zastosowano, ze względu na ogrom zagęszczonych tu informacji, rozbudowany system znaków topograficznych. Obejmują one między innymi następujące dane: miasta, skarby, świątynie, porty, obozy legionowe, drogi wojskowe, mosty, groby itd.

Każdy znak ma swój odrębny numer odnoszący się do indeksu.

Mapa B z kolei obejmuje importy rzymskie na obszarze identycznym jak poprzednio. Również i tu zastosowano znaki topograficzne.

W części C, zajęto się szczególnym rodzajem importów, a mianowicie monetami. Wydzielenie zabytków numizmatycznych i przedstawienie ich na osobnej planszy ma swój sens z uwagi na wielką rolę tych ostatnich w ustalaniu chronologii barbaricum.

Do trzech wyżej opisanych map dołączono obszerny indeks, a w nim jeszcze dwie plansze: D i E. Przedstawiają one szczegółowo obszary wokół: Castra Regina oraz Cetium – Vindobona – Carnuntum.

Całość indeksu posiada 217 stron nieliczbowanych. Podzielony jest on na części odpowiadające poszczególnym mapom. Przy każdym hasle podana jest jego dokładna lokalizacja na odpowiedniej mapie wg współrzędnych, krótka informacja o obiekcie (stałym bądź ruchomym), źródła antyczne, z których jest znany oraz najważniejsza literatura współczesna.

Mapy A do C wykonano w skali 1 : 1 000 000.

Na zakończenie należy dodać, że mapa TIR M – 33, będąca owocem żmudnych badań przede wszystkim uczonych czechosłowackich, jest dla nas szczególnie ważna z uwagi na fakt, że obejmuje obszary Imperium Rzymskiego położone najbliżej naszych granic oraz przyległą do ich część barbaricum (w skład którego wchodzi tu też pewne regiony Polski). Będzie więc ona bardzo przydatna do dalszych badań nad kontaktami Rzymu z sąsiadami w Europie Środkowej.

Jerzy Hatlas (Poznań)

R. C. Blockley, *The Fragmentary of Classicising Historians of the Later Roman Empire. Eunapius, Olimpiodorus, Priscus and Malchus* (Arca. Classical and Medieval Texts, Papers and Monographs published by Francis Cairns no 6; 10), Redwood Burn Ltd., Leeverpool 1981 - 1983, vol. I, ss. XII+196; vol. II, s. X+515.

Najpełniejszym spośród dotychczasowych edycji¹ fragmentów zaginionych historii powszechnych wspomnianych w nagłówku dziejopisów późniejsza krytyka stawiała dwa podstawowe zarzuty: 1° wydawcy oparli ich rekonstrukcję wyłącznie na materiale dostarczonym przez Bibliotekę Focjusza, Leksykon tzw. Suidasa i wyciągi Konstantyna Porfirogenety, a całkowicie pominęli materiał przechowany u innych historyków czy kompilatorów; 2° nietrafnie ustalono kolejność fragmentów w obrębie odtwarzanych dzieł. Mimo niewątpliwej słuszności podnoszonych zastrzeżeń ponowne, uwzględniające je wydanie tych źródeł pozostawało jednak przez długie lata postulatem badawczym, dopiero obecnie realizowanym przez R.-C.B.

Plan pracy jest dość prosty. Tom I (studium analityczne) składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza z nich (s. 1 - 94) podsumowuje krytycznie badania odnoszące się do osoby danego autora (na podkreślenie zasługują tu uwagi o środowisku, z którego się wywodził, przekonaniach politycznych i religijnych) i jego dzieł (tendencja polityczna, wady i zalety warsztatu styl). Część druga (s. 97 - 127) zajmuje się identyfikacją poszczególnych fragmentów wraz ze wskazaniem odpowiednich dróg przekazu i ustaleniem ich kolejności w ramach rekonstruowanych historii. Zestawiony materiał źródłowy został podzielony na dwie kategorie: pewny (*certain*) i prawdopodobny (*probable*) lub możliwy (*possible*). Tę drugą grupę oznaczono kwadratowymi nawiasami. Schemat ów powtarza się przy każdym autorze. Tom II (1983) zawiera publikację interesujących nas źródeł (wprowadzono drobne zmiany w stosunku do twierdzeń w części

¹ C. Müller, *Fragmenta historicorum Graecorum*, IV, Parisiis 1885; L. Dindorf, *Historici Graeci minores*, I, Lipsiae 1870; B. G. Niebuhr, *Corpus scriptorum historiae Byzantinae*, XIV, Bonnae 1829 (obowiązujące są wydania Müllera i Dindorfa). O publikacjach części fragmentów informuje np. M. E. Colonna, *Gli storici bizantini dal IV al XV secolo*, I. *Storici profani*, Napoli 1956, s. 43 (Eunapius), 78 (Malchus), 93 i 101 (Olimpiodorus), 103 (Priscus).